

BLACK POLITICS

Fekete polgárjogi
küzdelem az USA-ban
1945 után :

Fekete politika Marcus
Garveytől Barack
Obamáig

7. RÉSZ

A JIM CROW RENDSZER KIALAKULÁSA DÉLEN

A Black Politics tanulmányorozatban kísérletet teszünk az amerikai fekete politika összefoglalására. A téma könyvtárnyi irodalmára való tekintettel áttekintésünk teljességre nem törekedhet.

Az összeállításban a századforduló civil kezdeményezéseitől Obama elnökké választásáig mutatjuk be a főbb fekete politikai követeléseket, ügyeket, képviselőket, és a rájuk adott intézményi válaszokat. Ez utóbbiak a mindenkori amerikai elnökjelöltek, kormányzók kampányait, a közpolitikai javaslatokat, és jogi lépéseket jelenti.

Ezen kívül az elemzések kiegészülnek társadalom és intézménytörténeti adatokkal, illetve néhány kampány, így az 1960-as Robert Kennedy, Jesse Jackson 1984-es és Barack Obama 2008-as elnökválasztási kampányainak részletes bemutatásával.

Kiinduló hipotézisünk, hogy Obama sikere nem választható el az őt megelőző történelmi eseményektől, így a déli rasszista Jim Crow rendszer felbomlásától, az 1930-as évek fekete közösségi kezdeményezéseitől, vagy a politikai szocializációban fontos szerepet játszó egyház kampány-tevékenységétől.

Szükségesnek érezzük azt is bemutatni, hogy voltaképpen nem létezik egységes fekete identitás, hanem egy koronként és társadalmanként nagyon is különböző társadalmi konstrukcióról van szó, amelynek létezik egy külvilág számára létrehozott változata, és sok, alternatív fekete identitás is. Ezen kívül figyelmet fordítunk a fekete politikusok médiabeli reprezentációjára is.

Az elemzések nyitva hagyják azt a kérdést, hogy vajon létezik-e hosszú távon önálló, a két nagy párton kívül egy harmadik politikai erő, amely kifejezetten a fekete szavazók képviseletére jött létre. Ha igen, akkor ez feltehetően beleillik többi rendszerellenes, a két nagy párt politikájával elégedetlen protest politikai tömörülésekbe..

A kiadó bízik abban, hogy a téma tanulmányozása akár a magyar etnikai kisebbségi kérdések megoldásához és integrációs formák kidolgozásához is ötleteket, mintákat nyújthat.

7. rész

A Jim Crow rendszer kialakulása Délen

A rabszolgáság intézménye a 13 angol gyarmaton évszázadokon keresztül fennállt, bár eltérő volt a hatása Északon és a déli ültetvényes területeken. A több évszázados rabszolgáság alatt a fehér ültetvényesek a feketékkel nem mint emberi lényekkel bántak, hanem tárgyként használták őket, megfosztva őket a kulturális tradícióiktól. Elválasztva egymástól az összetartozókat tönkretették a családi és rokoni kapcsolatokat.

Ezzel gyengítették a társadalmi kohéziót és az önszerveződés lehetőségét, és lehetetlenné tették, hogy a feketék munkájuk hasznából részesülhessenek. A rabszolgáság társadalmi intézményének kialakulását Virginia állam - az első gyarmat - példáján keresztül mutatjuk be.

Virginia - mint első brit gyarmat Amerikában - neve az angol virgin (szűz) szóból ered, mely az angol királynő I. (Szűz) Erzsébet (1558-1603) nevére utal. A kormányzó és az adminisztratív gyarmati közigazgatási rendet fenntartó fehér elit a hatalmát csak a nem fehér, azaz őslakos amerikaiak és feketék kizsákmányolásával volt képes fenntartani. A gyarmati állampolgárság alapja a fehér és keresztény lét volt. Ez magában hordozta az őslakos amerikaiak démonizálását is. Ennek fő okát a faji határok kijelölésében és a faji keveredés megakadályozásában látták, mert sok fehér telepes a kezdetleges gyarmati mezőgazdasági termelés hiányosságai miatt fellépő éhezések elől az erdőbe menekült és csatlakozott valamelyik őslakos amerikai törzshöz.

Az amerikai őslakókkal vagy feketékkel kötendő vegyes házasság és szexuális kapcsolat létesítésének tilalmát már 1662-ben bevezették. Az *algonkin* őslakókkal vallási okokból, a feketékkel pedig faji okokból tiltották. A tilalom megszegőire büntetés várt, de ennek ellenére nem lehetett ritka jelenség, hiszen 1862-ben Virginia állam törvényhozása szűkebbnek látta törvénybe iktatni azt a több évszázados szokásjogot, hogy egy vegyes házasságból származó gyerek, amennyiben az anya fekete, akkor ő maga is feketének számít, és megörökli a rabszolga státuszt.

Bár az első fekete rabszolgák már 1619-ben megérkeztek, de a társadalomból való kiszorításra utaló jelek csak az 1640-es években bukkantak fel. Ekkor a fehér és fekete személyek által kötött vegyes házasságot a rabszolgastátuszba helyezés-sel tekintették egyenértékűnek. Ennek ellenére az 1660-as évekig fennállt a jogi egyenlőség és a feketék számára a tanuláshoz való jog is biztosított volt.

A gyarmatról importált termények alapját a dohányültetvények jelentik, melyeken az 1650-es évekig általánosan a szerződéses munkaviszony volt jellemző. Mindez egyaránt vonatkozott a fehérekre és feketékre is, akik ilyen módon törlesztették a hitelüket vagy büntetési tételüket. A munkaviszony megszűntével földtulajdonhoz lehetett jutni.

A feketék jogi státusza a század második felében úgy változott, hogy fokozatosan kikerültek a szerződéses munkaviszonyból és azt egy garanciák nélküli, ingyen és kötelezően végezendő munkakötelezettség váltotta fel. A rabszolgáság intézményét először 1682-ben majd 1705-ben iktatták törvénybe.

Ettől kezdve a feketéket megfosztották nevüktől és olyan személyiség nélküli dolgozó lényé degradálták őket, akikre külön jogi szabályozás vonatkozott. Megvonták tőlük a polgári jogait. Ezen állapot ideológiai fenntartásában a legnagyobb szerepet a rasszizmus kapta. A rasszizmus alapját az elképzelt vagy valós különbségekhez való ragaszkodás jelenti, amelyben az észlelőtől a tőle különböző faji jellegzetességekre - tehát a feketére - negatív, a sajátjára - a fehérre - pedig pozitív értékelések születnek. Ehhez társul a megfigyelt másik csoport általánosító értékelése, a különbözőségeken alapuló privilégiumok, és a másik közösség tagjaival szembeni agresszív ideológiai igazolása.

Az északi rabszolgák száma soha nem haladta meg a 70 ezer főt, és közvetlenül csak a fehér felső középosztály egy kis része részesült ennek a munkának az eredményéből. 1804-re az összes északi állam felszabadította a rabszolgákat vagy fokozatosan emancipációs törvényeket vezettek be. Ennek ellenére gyakori jelenség volt, hogy a munkaadók a feketéknek alacsonyabb bért fizettek, vagy sztrájtörőként alkalmazták őket.

A Délen határos államok viszont (Delaware, Kentucky, Maryland, Missouri, Virginia) szerették volna az Unión belül tartani a déli gyapotot, és ezért támogatták a rabszolgáság fennmaradását [1]. Délen a Polgárháború kitörése előtt (1861) 2 millió fehér rabszolgatartó, 5 millió politikai és társadalmi hatalommal nem rendelkező szegény fehér, és majdnem 4 millió fekete rabszolga élt.

A fehér elithez 8 ezer ember tartozott, akik oligarchikus módon irányították a déli területeket [2]. A többi fehér különböző társadalmi csoportot alkotott, egyaránt voltak közöttük önálló földbirtokosok, vagy mesteremberek. A fehérek alsó középosztálybeli része adta a rabszolgavadászokat, a sheriffet, később a rendőröket.

Ez utóbbi volt az a réteg, amely számára versenytársat jelentettek a felszabadított rabszolgák és leginkább rászorultak a fehér fensőbbrendűség ideológiájára, hogy így kompenzálják alacsony társadalmi helyzetüket. A sheriff funkciójához tartozott például - a helyi törvények őreként - a faji *status quo* kikényszerítése is Délen, a Jim Crow rendszer fennállása alatt.

A feketék alávetett társadalmi státuszát fenntartó rendszer névadója feltehetően az 1830-as években népszerű Thomas „Daddy” Rice fehér show-táncos volt, aki feketére festett arccal, nevetséges mozdulatokkal kísért jig tánca közben a lanttal kísért *Jump Jim Crow !* (Ugorj Jim Crow!) című számot énekelte. A tánc alapja feltehetően a Rice által délen megfigyelt, a különböző korú fekete férfiak, szabadidejükben saját szórakoztatásukra előadott táncos tánc lehetett. Az sem kizárt, hogy a dalban szereplő mitikus Jim Crow valóban egy fekete rabszolga volt, aki ezt a táncot járta.

Az 1850-es évekre Jim Crow állandó szereplője lett a táncos-zenés amerikai daraboknak. A figura a feketék alacsonyabb rendűségét és velük kapcsolatos sztereotípiákat kívánta hangsúlyozni. Jim Crow figurája mellett több más figura is létezett hasonló funkcióval: *Sambo*, a *Coon* és a *Zip Dandy*.

A *Sambo* szintén a nevetségesen, gyerekesen viselkedő fekete sztereotip képét kívánta megjeleníteni azzal a céllal, hogy megalázza a feketéket és igazolja a velük szemben alkalmazott paternalista társadalmi hozzáállást. A kifejezés a spanyol *zombo* szóból származik, ami görbelábú, majomszerű lényt jelent. Ezzel a feketék állati jellegét kívánták hangsúlyozni. A 19. század végére beépült az amerikai hétköznapi életbe, folklorisztikus alakká vált, és rengeteg plakáton, poszteren, üdvözlőlapon, kártyán felbukkant a *Sambo* figurája. A 2. világháború idején egy amerikai étteremlánc használta a figurát. Végül a 60-as évekre a polgárjogi mozgalomnak köszönhetően teljesen feledésbe merült a figurája.

A *Coon* a feketék elnevezésére használt sértő, lekicsinylő kifejezés volt a 19. században. Ez nem akadályozott meg sok fekete szerzőt és színészt, hogy dalban ne jelenítsék meg a *Coon* figuráját, amely a feketék angol nyelvhasználatát és a magatartását parodizálta és tette nevetségessé. Ismert dal volt az „*All Coons looks like to me*” [3]. című nóta, amely pont a feketékkel kapcsolatos előítéleteket kívánta még inkább megerősíteni a nézőben, azt sugallva, hogy minden fekete egyforma.

A *Zip Dandy* figurája a városi, fiatal piperkőc fekete férfi személyét jelenítette meg, ugyancsak sztereotip és nevetséges módon. Táncos-zenés szórakoztatóhelyeken előadott darabok állandó szereplője volt. Elegáns ruhában, kalappal, nyakkendőben, ám deformált testalkattal, széles borjúsájjal jelenítették meg. *Zip Coon* vagy *Jim Dandy* néven is előfordult. Szűk szalon nadrágot, fekete vagy vörös, hosszú szalonkabátot, fehér kesztyűt és aranylánccal díszített sétatálcát viselt, és hevesen udvarolt a nőknek. A gentleman szerepének megfelelni igyekvő és abban csúfosan megbukó déli fekete férfit parodizálta ki a figura.

Különösen marandó nyomot hagyott a közgondolkodásban a feketékkel kapcsolatban a *Dred Scott* ügyben Roger B. Taney bíró véleménye [4]. A bíró a Legfelsőbb Bíróság tagjaként az 1857-ben hozott döntésében kijelentette, hogy a rabszolgák - és különösen a szabad feketék - nem amerikai állampolgárok, és nincsenek az alkotmányban lefektetett jogaik. Vagyis ezt azt jelentette, hogy ők nem tagjai az amerikai társadalomnak, és így egyenlő jogok sem illetik meg őket [5].

A polgárháború vége után a déli fekete lakosok mindennapjaihoz szervesen hozzátartozott a közlekedés, a nyilvános helyek és szolgáltatások elkülönítése is. De nemcsak az oktatás vagy közszolgáltatások terén vezettek be Délen korlátozásokat, hanem a földrajzi mobilizáció kapcsán is. A röghöz kötés megjelenhetett csavargóellenes törvényekben vagy szakmai gyakorlatok letöltésének meghatározott helyhez kötésével.

Az állami törvények által elrendelt faji elkülönítés az oktatási és kulturális intézményekben, parkokban és köztereken, éttermekben, közlekedésben, szolgáltatásokban nagymértékben szimbolikus is volt, és a feketéknek szóló szolgáltatások rosszabb színvonalával a feketéknek a fehérekhez képesti alacsonyabb rendűségét hangsúlyozta.

A választójoggal kapcsolatban az adott államnak jogában állt meghatározni a választójog kritériumait, feltéve, ha azok nem voltak alkotmány-ellenesek. A választójog feketékre és fehérekre egyaránt vonatkozott, de sok állam a szavazás feltételéül műveltségi vagy vagyoni cenzust, állampolgári ismereteket követelt meg, illetve csak fehér *primary*kat tartottak. Ezeket a feltételeket a fehér szavazóktól is elvárta, így nem szegte meg az alkotmány 15. kiegészítését. Am a szavazóhelyiségben a választási bizottság kénye-kedve szerint alkalmazta a törvényt, melynek kritériumait a gyakorlatban csak a feketéktől követelte meg.

A feketék növekvő társadalmi szegregációjának okára különböző tudományos magyarázatok szület-

tek. Egyrészt az 1890-es években a Demokrata Párt és szövetségesei - a Délen különösen népszerű *Farmer's Alliance* és a Populista Párt - fekete szavazóinak számát kívánták csökkenteni. Ezen kívül a rabszolga-felszabadítás után született fiatal feketék nem tekintették magától értetődőnek a fehér fennsőbbrendűséget, és kezdték azt politikai szempontból is megkérdőjelezni.

Tehát veszélybe került a több évszázados fehér hatalmi struktúra a Déli államokban. Ez utóbbi védelmének szolgálatába állították a helyi sajtót, mely igyekezett a feketékről a legnegatívabb képet festeni az olvasók számára. Ott volt még az alacsonyabb rendűség alátámasztására a korban népszerű áltudomány, az *eugenetika* - a fajnemesítés tudománya - amely hamis magyarázatot kívánt adni a különböző rasszok közötti különbségekre. A fehérek fennsőbbrendűségét és a feketék szellemi és erkölcsi alacsonyabb rendűségét hangoztatta.

Így a feketéket bűnbakként, társadalmi szelepként dobta oda a fehér elit a szegényebb fehér rétegeknek, amelyek szerettek volna a politikai hatalomból is részesedni, viszont attól féltek, hogy a pártharcok során a fekete szavazók is politikai hatalomra tesznek szert. A vagyontalan fehér társadalmi rétegek szerették volna megtartani társadalmi státusukat, és a feltörekvő új fekete társadalmi rétegben konkurenciát láttak. Mindez veszélyeztette a fehér fennsőbbrendűségi tudaton nyugvó társadalmi berendezkedést.

Ez a felfogás a fehér politikai elit számára is kedvező volt, hiszen a fekete kérdés elterelte a közgondolkodás figyelmét a valós társadalmi problémákról, vagy legalábbis csökkentette az esélyét, hogy az alsóbb társadalmi réteget képező fehérek veszélyeztessék az elit hatalmát. Ezen kívül egységesítette a fehér szavazókat egy lehetséges erős fekete szavazói csoporttal szemben.

Mivel a szegényebb fehér rétegek előszeretettel tematizálták a földkérdést és az agrár témákat a politikai kampányokban, és ezért a fekete kérdés napirenden tartása a fehér elit részéről elemi érdek volt.

Az 1870-es évektől kezdve a földkérdés [6] Délen azért számított az egyik fő szociális kérdésnek, mert egyrészt a nagybirtokrendszer megtartotta korábbi gazdasági súlyát, másrészt a felszabadított rabszolgák egy jelentős része szegény, részes bérletben dolgozó mezőgazdasági munkásokká vált. A rabszolga-felszabadítás után nagyrésztük tehát nem jutott saját földterülethez, hogy új életet kezdhesen. A szövetségi földalapból ugyanis nem osztották fel az általuk korábban művelt földterületeket, hanem szabad emberként ugyanazon a birtokon

dolgoztak, mint korábban rabszolgaként. Tehát a nagybirtoktól való függő viszony megmaradt, és a feketék többsége vagyontalan szerződéses munkásként dolgozó bérlőként próbált boldogulni, aki az általa megművelt föld bérleti díját terményben törlesztette.

Általában a termény egyharmadáról volt szó, a fennmaradó terményeket kuponokra cserélhették, amelyek ellenértékét levásárolhatták a helyi üzletekben. Mivel az induláshoz a legtöbb feketének vetőmagra és mezőgazdasági eszközökre volt szüksége, ezért hitelt vettek fel. Vagyis sok államban már a földbérlet előtt nagy összegű hitelekhez lehetett jutni, illetve különböző mindennapi létezéshez szükséges háztartási cikkekért is lehetett hitelt felvenni a helyi üzletekben.

Tehát a fekete bérlők már kezdetben többszörösen hátrányos helyzetből indultak, ráadásul a hitel törlesztésének időszaka alatt, - mely a jövedelemnek akár a 40%-át is jelentette - lakóhely elhagyási tilalom alá is estek. Ezt a helyi sheriff vagy a rendőrség ellenőrizte, vagy ők maguk részt vettek a hitelek kihelyezésében és behajtásában.

A helyzetet nehezítette, hogy sokan az olyan monokultúrák termesztésébe kezdtek, mint a gyapot, amelyeknek egyfelől alacsony a felvásárlási ár, másfelől a nagy munkaigény jellemzett. Ráadásul Brazília, Egyiptom és India gyapottermelő országokként konkurenciáért jelentettek a déli gyapotnak. A fekete bérlők végleg hitelcsapdába kerültek, mert a helyi felvásárló érdeke az volt, hogy minél alacsonyabb áron, minél több mennyiséget vásároljon fel. A kereskedő pedig abban volt érdekelt, hogy minél nagyobb termékválasztékot tartva, érdekelt legyen a bérlők újabb hitelfelvételében.

Közben több déli államban, Alabamában, Mississippiben, Tennessee-ben nagy állami közmunkaprogramok is indultak, ahol szintén szükség volt a fekete munkásokra az út- és vasútépítésekénél, folyam-szabályozásnál, erdőtelepítésekénél. Azonban ezek a munkalehetőségek sem biztosítottak minden fekete számára megélhetést. Ezért nincstelen családok sora kényszerült a nagyobb városokba költözve koldulásból és bűnözésből fenntartani magát.

Több állam ennek hatására drákói szigorúságú csavargás-ellenes törvényeket hozott és megszigorította a büntetési tételeket a vagyon elleni bűncselekményekkel kapcsolatban. Mississippi államban 1876-ban olyan törvényt hoztak, hogy egy disznó ellopásáért akár öt év börtönbüntetés is kiszabható, és tíz dollár feletti értékhatárt meghaladó lopásnál közmunkavégzéssel sújtható az illető. Hamarosán megteltek a börtönök és a szörnyű

higiénias viszonyokkal rendelkező munkatáborok. Az igazságszolgáltatás szigorúságát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 1874-ben 272, míg 1877-ben 1072, jórészt fekete személy töltötte a büntetését börtönben vagy kényszermunkatáborban. A törvény 1887-ben hatályát veszítette. A rá következő időszakban évente átlagosan 500 személy került börtönbe, vagy kötelezték őket kényszermunka-szolgálatra [7].

Létezett egy spontán vándorlás Délről az északi területek felé is. Az úgynevezett vallásos-karizmatikus Exodus mozgalom keretében 1877-81 között megközelítőleg 70 ezer déli fekete telepedett le Kansasban.

Az 1860-as évekig a kevés északi fekete szavazó választójogát speciális jogi garanciák nem védték. A választójog feltételeit sem az alkotmány, sem a szövetségi törvények nem határozták meg. Bár az 1866-os Polgárjogi Törvény polgárjogot adott minden, az USA-ban született lakosnak - kivéve az amerikai őslakókat -, és lehetővé tette a tulajdonhoz jutást, a polgárjogi szerződéskötés szabadságát, de nem említette meg az egyenlő oktatás és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés egyenlő jogát, és az állami szegregációs törvények ellen sem nyújtott védelmet.

Az 1867-es *Reconstruction Act* a konföderáció államainak belépési jogot biztosított az Unióba, ha elfogadják az új állami alkotmányt, amely általános választójogot biztosított minden férfinak. Egy évvel később, 1868-ban megszületett az alkotmány 14. kiegészítése [8], amerikai állampolgárságot adva minden olyan embernek, aki az USA-ban született vagy itt nőtt fel.

A szabaddá vált déli feketék jogait nemcsak törvényes úton igyekeztek korlátozni, hanem szervezett önbíráskodó félkatonai szervezetek is zaklatták és kínozták a fekete lakosokat. A leghírhedtebb az 1866-ban Nathan Bedford volt konföderacionista (déli) katona által alapított *Klu Klux Klán* volt. A szervezet nevének eredetére több elképzelés is született. Az egyik szerint a görög kör (kuklos) és az angol klán szóból származik. A másik elképzelés szerint egy indián szellem *Clocletz* nevéből eredeztethető, aki a déli folklór szerint Alabamában a szökött fekete rabszolgákra vadászott az erdőben.

A társadalmi elnyomás ellenére sok fekete töltött be alacsonyabb megyei vagy állami szinteken fontos politikai, közigazgatási pozíciót, főleg Mississippi-ben és Dél-Karolinában.

A feketék hivatalviselését nagymértékben megkönnyítette a Kongresszus által három ízben is elfogadott (1870. május 31., 1871. február 28., 1871. április 20.) választójogi szabályozás, amely

kimondta, hogy illegális és törvénybe ütköző a szavazók zaklatása, alkotmányos állampolgári jogi jognak, vagyis a választójog gyakorlásának megtagadása, és a választásban részt vevő tisztviselők munkájának megzavarása.

Az 1870-ben elfogadott 15. alkotmány-kiegészítés [9]. kijelentette, hogy a választójog nem tagadható meg bőrszín vagy etnikai, illetve egyéb korábbi rabszolgasággal kapcsolatos élettapasztalat miatt. Az alkotmány-kiegészítés felülírta és egyben érvénytelenítette az államok feketék választójoga gyakorlásának tilalmát. Megközelítőleg egy millió fekete élhetett a szavazati jogával. Ugyanebben az évben életbe lépett az *Enforcement Act*, amely kimondta, hogy büntetőjogi következménye van, ha valakit korlátoznak választójogának gyakorlásában.

A 20 ezer feletti lakossal rendelkező településeken, mind Északon, mind Délen, szövetségi választási tisztviselőkből álló ellenőrző bizottságot kellett kiküldeni a választás tisztaságának biztosítására. Ezért 1871-ben a szövetségi választások felügyeletére önálló szerv jött létre, amelynek működési feltételeit a *Force Act*-ben rögzítették.

Az *Enforcement Act* azonban súlytalan maradt, hiszen büntetési tételei alacsonyok voltak. Dél-Karolinában a letartóztatott bűnelkövetőknek csak a 15 %-át ítélte el a helyi bíróság [10].

A törvényes választási előírások megkerülésére ezen kívül különösen alkalmas volt a *gerrymandering* intézmény. A kifejezés, amely 1812 óta van használatban az amerikai politikai választási rendszerben, Elridge Gerry Massachusetts kormányzójának és egy szalamanderfajta nevének összetételéből származik. A történelmi adatok szerint Elridge élt először az USA-ban a választókerületi határok átrendezésével, hogy számára kedvező szavazói csoportok kerüljenek át a kerületébe, amelynek elrendezése, körvonalai egy szalamander alakjára hasonlítottak.

Ugyan Délen tilos volt a rabszolgákat írni-olvasni tanítani, ennek ellenére a fekete tisztviselők megközelítőleg 80 %-a hajdani rabszolga volt, és túlnyomó többségük tudott írni-olvasni. A Kongresszusban 1878-1900 között helyet foglaló húsz déli képviselő mindegyike férfi és republikánus volt, ebből tíz hajdani rabszolga, és tíz, születésénél fogva szabad ember.

Az első fekete képviselő a Kongresszusban John Willis Menard (Louisiana) volt, aki 1869. március 27-én foglalta el a két választási ciklus között elhunyt James Mann helyét. Azonban az előző évi novemberi választáson, ahol Menard kihívója Caleb Hunt volt, egyiküket sem találta alkalmasnak a Szenátus és a Képviselőház. Ezért a képviselői helyet üresnek

nyilvánították a hátralévő 40. Kongresszusi időszakban (1867-69).

Miután az északi csapatok 1877-ben elhagyták Délt, ott hamarosan megkezdődött a politikai visszarendeződés a rabszolga felszabadítás előtti viszonyok szerint.

A vasúti közlekedésben északon már az 1840-es években megjelent a szegregáció, de teljesen általánossá csak Délen vált az 1890-es évekre. A faji elkülönítés a közterületeken és szolgáltatások igénybevétele során a feketék alacsonyabb, másodrendű társadalmi státuszát kívánta igazolni.

Az ezzel kapcsolatos legjelentősebb bírósági döntés Louisianában született, ahol 1890 óta csak szegregált vasúti kocsikban utazhattak a feketék és a fehérek. Homere Plessy - mivel csak egy nyolcad részben volt fekete - ezért a fehérek részére fenntartott vasúti kocsiban foglalt helyet. Ezzel azonban megszegte az elkülönítésre vonatkozó állami faji törvényt. Letartóztatták, mert tettével megsértette az állam alkotmányos jogrendjét.

Plessy keresete megjárta az állami bíróságot, ezt követően az ügye - fellebbezése után - a Legfelsőbb Bíróság elé került, amely azonban helybenhagyta az alacsonyabb fokú bíróság döntését. Így született meg a precedens értékű *Plessy kontra Fergusson* döntés (1896), elmarasztalva Plessyt, kimondva az „elkülönítve, de egyenlően” elvet. Ez utóbbi elv azt tartalmazza, hogy az elkülönítés, a szegregáció nem ütközik az alkotmányba, mert a feketéknek is biztosítani kell ugyanazokat a szolgáltatásokat, mint a feketéknek. Harlan bíró különvéleményében [11] úgy érvelt, hogy az alkotmány «színvak», ezért a bőrszín szerinti megkülönböztetés ellen emel szót. De hivatalviselésre ő sem tartotta a feketéket alkalmasnak.

Csak pár év telik el, és az elvet 1899-ben alkalmazták Georgiában, a *Cumming vs Richmond County Board of Education* kapcsán [12]. A Legfelsőbb Bíróság úgy látta, hogy abban az esetben, ha egy önkormányzat anyagi vagy egyéb erőforrások hiánya (pl. épület) miatt a fekete gyerekek iskoláztatását csak szegregált körülmények között tudja megoldani, akkor a szegregáció a fekete diákok számára alkalmazható. Ettől kezdve viszont sok déli önkormányzat pénzügyi okokra hivatkozva alakított ki elkülönített oktatási környezetet a fekete diákok számára.

Tennessee és Arkansas már 1866-ban törvénybe iktatta a szegregációs törvényeket. Ezek elsősorban a közlekedésben, a közszolgáltatások és a biztosítások terén voltak jelen. Ezen államokat követi 1869-ben Virginia, majd 1876-ban Texas és 1885-ben Florida. Az 1870-80-as években az államok

törvényhozása sorra hozza a feketék és fehérek között házasság vagy szexuális kapcsolat létesítésének tilalmát, és sokszor a világosabb bőrű feketéket, vagy a vegyes házasságból származókat is a feketék közé sorolják. A faji keveredés tilalmát több állam 1876 után az alkotmányában is rögzítette. A tilalom mögött az olyan elképzelés is tetten érhető volt, hogy egy fehér nő önszántából soha nem kezdeményez szexuális kapcsolatot egy fekete férfival. Ha ilyenre sor is került, akkor az csakis kényszerítés, erőszak hatására következhetett be. Az ebből született gyerek pedig csakis nemi erőszak áldozata lehetett.

A szegregációs törvények iránt felerősödött déli politikai-társadalmi igény oka többek között az amerikai nagyhatalmi eszme és sovinizmus megerősödése a közgondolkodásban. Ennek kiváltója a spanyolokkal vívott háború volt a Fülöp-szigetek birtoklásáért.

Ezzel szemben Északon az 1880-90-es években nyolc államban vannak érvényben polgárjogi törvények, például az 1887-ben Ohio-ban életbe lépett szabályozás, mely az iskolai szegregáció megszüntetésének szükségességét mondta ki.

A szegregáció mellett a rasszizmus kegyetlenebb változatát jelentették a lincselések, a spontán népharagnak feltűntetett, feketék ellen elkövetett brutális gyilkosságok. Ezeknek délen 1889-1930 között összesen 3700 fekete férfi és nő esett áldozatul [13]. Sok lincselésnek feltehetően a valós vagy vélt faji keveredés tilalmának megszegése, vagy a fekete férfi által megerősített fehér nő rasszista propagandájának terjesztése volt az oka.

A kisvárosi zavargások mellett a nagyobb városokban is feketék elleni zavargások törnek ki. A legjelentősebb 1919-ben az úgynevezett Vörös Nyár volt. Ekkor fél év leforgása alatt összesen 25 városban tört ki pogrom, többek között Chicagóban öt nap után sikerült megfékezni a pusztítást. Itt a Nemzeti Gárdát is be kellett vetni.

Az 1875-ös törvény megtiltotta a feketék szegregációját a közszolgáltatások igénybevételekor és nyilvános helyeken, és lehetővé tette a feketék törvény előtti egyenlőségét.

Az 1876-os választáson [14] a republikánus Rutherford B. Hayes lett az elnök, aki 4 millió 282 ezer 920 szavazattal megelőzte a Demokrata Samuel J. Tildent, aki 4 millió 36 ezer 20 szavazatot kapott. Az Elektori Kollégium szavazásán többséget, 184 szavazatot kapott, szemben Hayessel, akinek 165 szavazatot jutott.

Azonban húsz elektori szavazat érvényességével kapcsolatban kétely merült fel, mert Dél-Karolinában, Floridában, Louisianában választási csalásokra derült fény. Oregon szavazatát a szavazási

problémák miatt szintén nem számolták. Tildennek egy, Hayesnek húsz szavazat kellett a többséghez, és mivel erre nem volt alkotmányos precedens, ezért a Kongresszus Elektori Bizottságot hozott létre.

A bizottságba a 3x5 tagot a Legfelsőbb Bíróság, a Szenátus és Képviselőház tagjaiból választották, akik 8:7 arányban. Az egyeztetések folyamán Hayest nevezték meg győztesnek [15]. A déli szavazók többsége őt támogatta, így elfogadták a döntést. A republikánus James A. Garfield pedig a *Speaker of The House* (Képviselőház elnöke) tisztségét töltötte be, amely az elnökhelyettes után következő legmagasabb választott politikai tisztség.

A kormányzat a déli államoknak a fekete polgárjogok tiszteletben tartásának garantálásért cserébe szövetségi hitelt és befektetéseket nyújtott. Emellett támogatták a Demokrata Párt soraiból történő kinevezéseket a szövetségi kormányzati állásokba. A döntés után egy éven belül megkezdődött az északi csapatok kivonulása Délről.

A társadalmi visszarendeződés jó indikátora volt az 1880-as választás, ahol a regisztrált fekete szavazók megközelítőleg 60 %-a nem szavazott közvetlenül a választások előtt, a feketékkel szemben elkövetett erőszakos fenyegetések és gyilkosságok miatt. Mississippiben Yazoo és Coahoma megyékben fegyveres bandák fekete szavazók százait gyilkolták meg. Ulysses Grant tábornok nem küldött csapatokat a vérengzés megfékezésére.

A szavazók fele a Demokratákra adta a voksát, sok fekete viszont a republikánus kampányban vállalt szerepet. Észak-Karolina, mint a Második Kongresszusi Kerület például erős republikánus szavazói bázissal rendelkezett a déli csapatok távozása után is, bár a többségi fehér szavazók a demokratákra szavaztak. A Legfelsőbb Bíróság 1883-as - Joseph Bradley főbíró által közzétett - döntésében kijelentette, hogy az 1875-ös Polgárjogi Törvény, mely hitet tesz a polgárjogi egyenlőség mellett és kimondja a szegregáció tilalmát, alkotmányellenes.

Ugyanakkor Bradley főbíró az alkotmány 14. kiegészítése kapcsán kifejtette [16], hogy intézményeket, embereket, más emberek általi diszkrimináció ellen nem véd a törvény, csak az állam által elkövetett diszkrimináció ellen. Így csak polgárokként kapjanak jogot a feketék, és ne vonatkozzanak rájuk kivételes törvények.

John Marshall bíró viszont ezzel ellenétes álláspontot fogalmazott meg [17]. Tiltakozott a döntés ellen, és hozzátette, hogy az intézmények az állam engedélyével működnek, így közösségi kontroll alatt állnak. Tehát a törvényt az intézményekre is alkalmazandónak kellene tekinteni.

A pártok mellett léteztek rövid életű fekete-fehér választási koalíciók (Virginia Readjustment, Texas Greenback Labor Party, Mississippi Republican Greenback fúzió) is.

A fekete politikai szervezetek helyett inkább helyi társadalmi kezdeményezések, mozgalmak indultak újukra, mint a *Freemason*, *Order of Mosaic Teulars*, vagy mezőgazdasági és szakszervezetek, mint a *Colored Whills* Arkansasban, a *Cooperative Workers of America* Dél-Karolinában, vagy a *Knights of Labor* Észak Karolinában. Jelentős mezőgazdaság érdekvédelmi szervezet volt a *Colored Farmers Alliance* Texasban, ez az 1890-es években a *People's Party*ba olvad be. Texasban a párt jelentős politikusa John B. Rayner volt.

Az 1890-es években Délen pár évig, a mezőgazdasági válság idején, fekete és fehér farmerek részéről jelentős támogatottsággal rendelkezett a Populista Párt [18].

A Déli választójog korlátozására az úgynevezett Második Mississipp-i Terv keretében került sor 1890-ben, az alkotmány 14. és 15. kiegészítésének megkerülésével, a Republikánus Párt és *Farmer's Alliance* nyomására. A tervezet 6 év helybenhagyást írt elő a választójogi regisztrálás előtt, emellett vagyoni cenzust is megfogalmazott: 200 dollár úgynevezett választási adó megfizetését kívánta meg.

A műveltségi cenzus is szerepet kapott oly módon, hogy a szavazás előtt műveltségi tesztet kellett kitölteni, illetve a kizárólag fehérek közül álló szavazóbizottság egy tagja által felolvasott alkotmánypasszust saját szavaival kellett értelmeznie a szavazópolgárnak. Emellett egy sor bűncselekménynek minősülő tett elkövetésétől is mentesnek kellett lennie a szavazónak. Ez nagymértékű visszaélésre adott lehetőséget, bár a vagyoni és műveltségi cenzust, a hat év helyben lakást a fehér szavazóktól is megkövetelték, azonban az alkotmány értelmezésétől a legtöbb esetben eltekintettek.

Ezen kívül Délen több helyen a szavazás feltételeként az erkölcsi bizonyítvány meglétét szabták. Ez nem a büntetlen előéletet jelentette, hanem a szavazóktól egy konkrétan meg nem fogalmazott erkölcsös életvitelt követeltek meg. A választójogi törvények elméletben fajilag semlegesek voltak és egyaránt vonatkoztak a fehér szavazókra. De a gyakorlatban mindig csak a fekete szavazókra vonatkozólag alkalmazta a kizárólag fehérek közül álló választási bizottság. A szavazási aránytalanságot jól jelzi, hogy ekkor a fehérek kétharmada, míg a feketéknek csak az egyharmada élt szavazati jogaival.

A feketék hátrányos megkülönböztetését 1915-ben a *Guinn kontra United States* ügyben a Legfelsőbb Bíróság is kimondta, miszerint a déli állami választójogi törvények a feketék számára hátrányosak. Ezeket az LB Alkotmányellenesnek tartotta, mert a választójog gyakorlását és vele együtt a regisztrációt is ahhoz köti a törvény, hogy az illető felmenői ki voltak-e zárva a választójogból vagy sem az alkotmány 15. bekezdésének alkalmazása előtt [19].

Abban az esetben, ha a választópolgár valamelyik nagyapja 1866 január elseje előtt választójoggal rendelkezett, külföldön tartózkodott, vagy katona volt, mentesült a műveltségi teszt kitöltése alól a szavazás előtt. Mindez a feketék számára volt hátrányos.

A döntés azt is kimondta, hogy az oklahomai állami törvények a fehéreknek kedveznek a feketék kárára, mert jelentős részük a műveltségi teszt alapján ki lenne zárva a választójogból, ám mégis élhetnek választójogukkal. A korszak legjelentősebb fekete politikusai Booker T Washington, WEB Du Bois, és Ida B. Wells voltak.

(2012.02.18.)

További részek :

1. A mai fekete identitás az USA-ban
2. Az amerikai fekete politikai kultúra
3. Pillanatkép a mai amerikai fekete társadalomról
4. Harc a a fekete szavazókért: Politikai kommunikáció és kampánystratégiák szövetségi és állami választásokon az USA-ban
5. Az egyház, mint az amerikai fekete közösség méhe
6. Harmadik pártiság = fekete párt?
8. Az NAACP létrejöttétől Franklin D. Rooseveltnél elnökválasztási kampányáig
9. Henry Truman elnökségétől a *Voting Rights Act* törvénybe iktatásáig
10. Az 1960-as amerikai elnökválasztási kampány és az Afrika-kérdés
11. A *Voting Rights Act* megszületésétől a Ronald Reagan-i neokonzervatív fordulatig
12. Jesse Jackson Szívárvány Koalíciójától Barack Obama elnökválasztási kampányáig
13. Jesse Jackson 1984-es elnökválasztási kampánya
14. George W. Bush, az « együttérző konzervatív », a republikánusok és a fekete közösség
15. Barack Husszein Obama 2008-as elnökválasztási kampánya
16. Hillary Rodham Clinton 2008-as elnökválasztási kampánya
17. *Affirmative Action*: A pozitív diszkrimináció elmélete és gyakorlata az USA-ban

Jegyzetek

[1] Morris Jerome E.,-Carla R Monroe: « Why Study the US. South? The Nexus of Race and Place in Investigating Black Student Achivement. », *Educational Researcher*, Vol 38. No 1 2009, pp. 21-36. (p. 3.)

[2] Davis, Ronald L.F: « Creating Jim Crow: In-Depth Essay.»
<http://www.jimcrowhistory.org/history/creating2.htm>
(2009 szept 10) még említi: Frazer, E Franklin: *Black Bourgeoisie*, New York, Collier, 1962., p. 50.

[3] „Az összes Coon úgy néz ki, mint én”

[4] *Dred Scot v Stanford*,
<http://supreme.justia.com/us/60/393/case.html>
(Letöltés: 2009. aug. 30.)

[5] Bár a Polgárháborúban 200 ezer fekete katona vett részt, ennek ellenére a fehér katonák számára komoly társadalmi stigmát jelentett az, hogy fekete katonákkal harcoljanak együtt, ráadásul a Kongresszus 1864-ben elutasította, hogy a fehérekkel azonos zsoldot kapjanak. Sőt, amikor 1863 nyarán az 54-es és 55-ös massachusetts-i ezred New York felé vonult, a rendőrfőnök értesítette őket, hogy lincselés várható, ezért a csapatok tengeren tették meg az utat California felé.

[6] A feketék földhöz jutását viszont több szenátor Charles Sumner, (Massachusetts) Thaddeus Stevens (Pennsylvania) támogatta abból az elképzelésből kifolyólag, hogy a gyarmati ültetvényeket kis, életképes gazdaságok formájában kell felosztani fehérek és hajdani rabszolgák között.

[7] Davis, Ronald L.F: « Creating Jim Crow: In-Depth Essay. »
<http://www.jimcrowhistory.org/history/creating2.htm>
(Letöltés: 2009 szept 10)
http://en.wikipedia.org/wiki/Reconstruction_Act (Letöltés: 2009 szept 10)

[8] 14th Amendment to the U.S. Constitution

<http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/14thamendment.html> (Letöltés: 2009. szept. 18.)

[9] 15th Amendment to the Constitution
<http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/15thamendment.html> (Letöltés: 2009. szept. 18.)

[10] Davis, Ronald L.F: « Creating Jim Crow: In-Depth Essay. »
<http://www.jimcrowhistory.org/history/creating2.htm>
(Letöltés: 2009. szept. 10.)

[11] *Plessy kontra Ferguson*, 163 U.S. 537 (1896)
<http://supreme.justia.com/us/163/537/case.html>
(Letöltés: 2009. aug. 27.)

[12] *Cumming vs Richmond County Board of Education*
<http://supreme.justia.com/us/175/528/case.html>
Letöltés: 2009. szept. 2.)

[13] *Lynching*: <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/USALynching.htm> (Letöltés: 2009. szept. 7.)

[14] Election of 1876
<http://www.u-s-history.com/pages/h221.html> (Letöltés: 2009. szept. 5.)

[15] Davis, Ronald L.F: « Creating Jim Crow: In-Depth Essay. »
<http://www.jimcrowhistory.org/history/creating2.htm>
(Letöltés: 2009. szept. 10.)

[16] The Civil Rights Cases, 109 U.S. 3 (1883):
<http://supreme.justia.com/us/109/3/case.html>
(Letöltés: 2009. szept. 16.)

[17] John Marshall Harlan's Opinion in the Civil Rights Cases (1883)
<http://www.milestonedocuments.com/documents/full-text/john-marshall-harlans-opinion-in-the-civil-rights-cases/> (Letöltés: 2009. szept. 16.)

[18] Az 1890-es években Délen pár évig a mezőgazdasági válság idején fekete és fehér farmerek részéről jelentős támogatottsággal rendelkezett a Populista Párt, amely a szegregáció felszámolását ígérte. De mivel működése veszélyeztette a déli fehér érdeket, ezért a Demokrata Párt terrorral, választási csalással hamarosan ellehetlenítette a Populista Párt működését.

[19] *Guin vs USA*
<http://supreme.justia.com/us/238/347/> (Letöltés: 2009. szept. 19.)

Képek forrása :
Címoldal - <http://preaprez.wordpress.com/>
9. old. - <http://www.islandmix.com>

Schlenker Ádám

- az ELTE Társadalomtudományi Karán tanult politológia és kulturális antropológia szakon, szakdolgozatát az amerikai fekete politikai kultúráról és a mai férfi testképről írta.

- kutatási területei az európai összehasonlító politika, az USA kül- és belpolitikája, a közpolitika és az esélyegyenlőség.

Schlenker.Adam(kukac)gmail(pont)com

Europa Varietas Intézet

1135 Budapest, Szent László út 15. 5. em. 8.
<http://www.europavarietas.org>
info(kukac)europavarietas(pont)org

© Schlenker Ádám
© 2011-2012 Europa Varietas Alapítvány